

sanatsal hayata katılmak için mücadele veren bir Mısırlı'nın yaşadığı siyasî baskı ve hapis hayatı, 1967 Arap-İsrail ve Sınâ savaşı, bu dönemde Mısır'da sokak hareketleri ele alınmıştır. **24. Demün li-faîri şahyûn** (*Hâretü'l-Yehûd*) (Beyrut 1991, 1394, 1405, 7. bs., 2005). 1840 yılı başlarında Dimaşk'ta yahudi mahallesinde işlenen bir cinayetin romanı olup konuşmaları sırasında yahudilerin tarihî cinayetlerinden söz eden Papaz Tom'un bir grup haham tarafından öldürülmesi etrafında gelişen olaylar hikâye edilmektedir (trc. Ali Nar, *Yahûdi'nin Kanlı Böreği Tarihi-belgesel roman*, İstanbul 1990). **25. Hikâyetü Câd-Allâh** (Beyrut 1986, 1993, 1999). Askeriyede at bakıcısı iken subaşı yapılarak mahpuslara işkence seansları düzenleyen, "Vahşü's-sücûn" lakabıyla anılan bir görevliden ve 1967 yenilgisinde Mısır hapis hanelerinde yaşanan anarşiden bahseden bir eserdir. **26. Ehlü'l-Hamidiyye** (Beyrut 1994). Üniversitedeki öğrenci olaylarının ve grupların mücadelesinin, terör ve tedhiş hareketlerinin ele alındığı bir romandır. **27. er-Râyâtü's-sevdâ** (Beyrut 1998, 2011). Emevîler'in yıkılışı ile Abbâsî Devleti'nin ilk zamanlarına dair bir eserdir. **28. Emîretü'l-cebel** (Beyrut 1998). Arap körfezinde (Birleşik Arap Emirlikleri) Ruûsülcibâl bölgesinde yaşayan Şuhûh aşiretleri arasında gelişen olaylar ve babasının seçtiği kişiyle evlenmeyi reddeden kabile reisinin kızıyla ilgilidir. **Diğer Romanları:** *‘Azrâ’ü'l-karye* (Kahire 1958, 1961); *Leylü'l-haîyâ* (Dimaşk 1961; Beyrut 2009); *‘Umer yazheru fi'l-Kuds* (Beyrut 1971, 1977, 2001, 2008, 2012; Filistin sorunu ele alan bir eserdir); *Meliketü'l-ineb* (*Bâ'ratü'l-ineb*) (Beyrut 1977, 1990, 2000); *er-Recülü'llezî âmene* (Beyrut 1987); *İ'tirâfâtü 'Abdilmütecellî I* (Beyrut 1997, 3. bs., 2000, 2013); *İbtisâme fi kalbi's-şeytân* (Beyrut 1998); *İmra'etü 'Abdilmütecellî II* (Beyrut 2000); *Memleketü'l-Bel'ûti* (Beyrut 2005); *Kaşîyyetü (Akvâlü) Ebi'l-Fütûh eş-Şerkâvî* (Beyrut 2005); *Nihâyetü fâğıye* (Sa'd Bahît adlı zalimin akıbetine dairdir, Kahire 2006); *el-Ke'sü'l-fârîga*; *Arzû'l-eşvâk*; *Yevmiyyâtü'l-keleb Şemlûl*; *Likâ' 'inde Zemzem*.

Hikâye: *Dümü'ü'l-emir ve kısaş uhrâ* (Beyrut 1962, 1980, 2001); *el-Âlemü'd-çayyık ve kısaş uhrâ* (Beyrut 1963, 1986, 1997, 2001); *Ricâlu'llâh* (Beyrut 1391, 1999); *Ġaden er-rahl* (*İnde'r-rahl*) (Beyrut 1985, 1987, 1994); *Mev'idünâ Ġaden ve kısaş uhrâ* (Beyrut 1405, 1997, 1999, 2001); *Leyletü'z-zifâf* (Beyrut 1990; yaşlı bir adamla torunu yaşındaki bir kızın evli-

lik hikâyesidir); *el-Kâbûs ve kısaş uhrâ* (Beyrut 1997); *Fârisü Hevâzin* (Beyrut 2000; İslâm kahramanlarına dair kısa hikâyeler koleksiyonudur); *ed-Dersü'l-aħîr* (ilk kısa hikâyesidir); *Hikâyâtü tabîb* (tıp câmiasının kusurlarına ve aksaklıklarına dair kısa hikâyeler koleksiyonudur); *Sulţânü'l-ulemâ* (Dimaşklı İzzeddin İbn Abdüsselâm'la ilgilidir).

Tiyatro: *‘Alâ esvâri (ebvâbi) Dimaşk* (Kahire, ts. [Mektebetü dâri'l-urûbe]; Taqıyyüddin İbn Teymiyye'nin, Dimaşk'ı işgal eden Moğollar'a karşı 699-702 [1299-1302] yıllarındaki olaylar sırasında geçen mücadelesine dairdir); *Muħâkemetü'l-Esved el-Ansî* (Beyrut 1998; İslâm'da ilk defa yalancı peygamberlik iddiasında bulunan Esved el-Ansî ile ilgilidir); *el-Vechü'l-muħlim li'l-kamer* (Beyrut 1998; Amerika'ya tahsile giden üç farklı karakterdeki arkadaşı ve onların yurda dönüşünü konu edinmektedir); *Ĥabîbetü Sarayefo* (Sırp mezalimi, Bosna-Hersek trajedisi ve bir mücahidin cihad hikâyesine dairdir).

Araştırma-İnceleme. İslâm ve Din: *eĠ-Tarîk ile'ttiħâdi'l-İslâmî* (Trablusgarb 1962); *Ĥavle'd-dîn ve'd-devle* (Beyrut 1391); *A'dâ'ü'l-İslâmiyye* (Kahire 1978; Beyrut 1403, 3. bs.); *Taħte râyeti'l-İslâm* (Beyrut 1979); *el-İslâmiyye ve'l-kuve'l-muħâdde* (Beyrut 1980, 1984; misyonerler, şarkiyatçılar, siyonist ve materyalistlerin İslâm'a karşı hücumlarına cevap olarak yazılmıştır); *el-Müctema'ü'l-marîz* (Beyrut 1401; hapishane hayatına dairdir); *el-İslâm ve Ĥareketü'l-ħayât* (Beyrut 1988). **İslâm Edebiyatı:** *el-İslâmiyye ve'l-mezâhibü'l-edebîyye* (Beyrut 1401, 1985, 1987); *Ĥavle'l-mesraħi'l-İslâmî* (Beyrut 1406, 1985, 1987); *Riħletü ma'a'l-edebî'l-İslâmî* (Beyrut 1985); *Āfâku'l-edebî'l-İslâmî* (Beyrut 1406, 1407); *Medħal ile'l-edebî'l-İslâmî* (Kahire 1407; trc. Ali Nar, *İslâmî Edebiyata Giriş*, İstanbul 1988); *et-Tecribetü'z-zâtiyye fi'l-kışşati'l-İslâmiyye* (Beyrut 1412, 1991); *Ĥavle'l-kışşati'l-İslâmiyye (Fi'l-kışşati'l-İslâmiyye)* (Beyrut 1992); *Edebü'l-eĠfâl fi çav'i'l-İslâm* (Beyrut 1996; Kahire 2000). **Biyografi-Am:** *İkbâl eş-Şâ'irü's-sâ'ir* (Beyrut 1400); *Lemeħât min Ĥayâtî* (I-VI, Beyrut 1405-1414/1985-1994); *Müzekkiretü'd-Duktür Necib el-Kilânî* (I-II, Kahire 1996, 2006). **Divanları:** *el-Karyetü'l-azrâ*; *EĠāni'l-Ġurebâ* (Beyrut 1391); *Keyfe elĠākî* (Beyrut 1400); *‘Asrû's-şühedâ* (Beyrut 1406, 2. bs.); *Muħâcîr* (Beyrut 1406); *UĠniyyâtü'l-leyli'l-çavil* (1990'da yazılmıştır); *Medînetü'l-kebâ'ir* (Beyrut 2001); *Naħve'l-çulâ*.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdullah b. Sâlih el-Arîni, *el-İtticâhü'l-İslâmî fi a'mâli Necib el-Kilânî el-kaşâşîyye*, Riyad 1409/1989; Abdurrahman Fevde, *el-Fennü'l-kaşâşî 'inde Necib el-Kilânî: Dirâse naĠdiyye*, Beyrut 1991; Semer Rûhî Faysal, *Mu'cemü'r-rivâ'iyîyyine'l-ÇArab*, Trablus 1415/1995, s. 455-457; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Tetimmetü'l-A'lâm*, Beyrut 1418/1998, II, 205-208; Ahmed el-Alâvine, *Zeylü'l-A'lâm*, Cidde 1418/1998, s. 219; Nizâr Abâza – M. Riyâz el-Mâlih, *İtmâmü'l-A'lâm*, Beyrut 1999, s. 300-301; Kâmil Selmân el-Cübûri, *Mu'cemü's-şu'arâ*, Beyrut 1424/2003, VI, 24-25; *Mu'cemü'l-Bâbitîn*, Küveyt 1416/1995, V, 58-59; Haydar Kuffe, "er-Rivâ'iyü'l-İslâmî Necib el-Kilânî kemâ 'areftüh", *Şaħîfetü'l-Livâ*, Amman 22.03.1995; *el-Mecelletü'l-Arabiyye*, sy. 215, Riyad 1415, s. 60-61; Hilmî Muhammed el-Kâüd, "Raħilü'r-rivâ'iyî'l-kebir", *Mecelletü'l-müctema'*, sy. 1143, Küveyt 1415/1995, s. 56; a.mf., "el-B'Fe fi rivâyeti Necib el-Kilânî", *el-Edebü'l-İslâmî*, sy. 9-10, Kahire 1416; a.mf., "el-VâĠriyyetü'l-İslâmiyye", *el-Faysal*, sy. 238, Riyad 1417; a.mf., "Necib el-Kilânî evvelü rivâ'iyîyîn İslâmî", www.ruowaa.com (24.06.2014); Muhammed Abdüşşâfi el-Kûsî, "Ĥivâr ma'a'r-rivâ'iyî'l-kebir", *el-Edebü'l-İslâmî*, III/19, Kahire 1416, s. 170-173; Câbir Kumeyha, "el-Uşlû'l-mevzû'îyye li-edebî Necib el-Kilânî", *el-Mecelletü'l-Arabiyye*, sy. 226 (1416); a.mf., "Ma'a Lemehâti Necib el-Kilânî", http://www.odabasham.net (24.06.2014); Ahmed İbrâhim, "el-VâĠriyyetü'l-İslâmiyye", *el-Mecelletü'l-Arabiyye*, sy. 234 (1417); İbrâhim Sa'fân, "el-Mesraħu'l-İslâmî min vicheti nazari'd-Duktür el-Kilânî", *el-Miškât*, sy. 26, Amman 1997; Muhammed b. Muhammed b. Yûsuf, "Rivâyetü Meliketi'l-ineb li'd-Duktür Necib el-Kilânî", *el-Edebü'l-İslâmî*, sy. 18, Kahire 1419; Halffe b. Arabî, "Reħalte yâ esede'l-âdâb Necib el-Kilânî", a.e., sy. 20 (1419); Fâruk Yûsuf İskender, "Necib el-Kilânî el-VâĠriyyetü'l-İslâmiyye", nagibalkilany.blog.spot.com.tr (24.06.2014); aynı yazı için bk. nagibalkilany.wordpress.com.tr. (24.06.2014); "er-Rivâ'iyü'l-kebir ed-Duktür Necib el-Kilânî (melef Ĥâş)", www.ruowaa.com (24.06.2014).

İSMÂİL DURMUŞ

KİLİSLİ ABDULLAH ENVERİ

(bk. ENVERİ, Hocazâde Abdullah).

KISTER, Meir Jacob

(1914-2010)

Arap dili,
siyer ve İslâm tarihine dair
araştırmalarıyla tanınan
şarkiyatçı.

16 Ocak 1914'te Galicia'ya (Galiçya) bağlı Mosciska'da dindar bir yahudi ailesi içinde dünyaya geldi. Günümüzde Ukrayna, o dönemde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içinde yer alan bu kasaba Kister'in doğumundan bir süre sonra Polonya'ya bağlanmıştır. Öğrenimi-ne Sanok'taki gimnazyumda başlayan Kis-

ter Przemysl'deki yahudi gimnazyumunda devam etti. 1932'de Lwow'a taşınınca burada bir yıl hukuk tahsil etti. Ertesi yıl Varşova'ya yerleşti ve bir akrabasına ait Roj Yayinevi'nde çalışmaya başladı. 1937'de yayinevine ortak oldu. 1939'da Filistin'e göç etti. Hayatı boyunca tarih ve kültürleri üzerine yoğunlaşacağı Araplar'la ilk defa bu süreçte tanıştı. Polonya'da kalan anne ve babası Naziler tarafından öldürüldü. 1940 yılında Kudüs İbrânî Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdi. David Hartwig Baneth ve Shelomo Dov Goitein gibi İslâm tarihi ve kültürü uzmanı yahudi şarkiyatçılardan ders aldı, onlardan etkilendi. Öğrencilik yıllarında, sürgünde olan Polonya hükümetinin Kudüs elçilik binasında Arapça'dan Polonya diline (Lehçe) çeviriler yaptı. 1945-1946 yıllarında Beyrut ve Şam'da Polonya hükümetinin basın ataşeliğini yürüttü. 1948'de manda dönemi yahudi askerî örgütü Hagana'nın Hayfa bölgesinde Arapça yayın yapan radyosunda sunucuların metinlerini hazırladı. 1946-1958 arasında Hayfa'da ha-Reali ha-İvrî adlı sanat ve meslek okulunda Arapça öğretmeni yaptı. 1954'te dönemin İsrail hükümeti tarafından ortaöğretim düzeyinde Arapça öğretimi geliştirmek amacıyla kurulan programın başına getirildi.

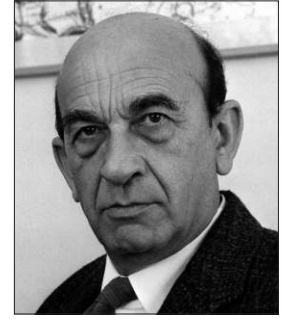
Kister bu faaliyetleri sırasında akademik çalışmalarını da ihmal etmedi. Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî'nin *Âdâbü's-şoḥbe* adlı eserinin tahkikli neşrini yüksek lisans (1949), Arap kabilesi Temîm'in İslâm öncesi dönemdeki tarihini konu alan çalışmasını da doktora (1964) tezi olarak hazırladı. Doktora sürecinde İngiltere'ye gitti (1953). Oxford Üniversitesi'nde tarih, İslâm tarihi ve Arap edebiyatı sahasında çalışmalarıyla tanınan H. A. R. Gibb ve yahudi asıllı Macar şarkiyatçısı Samuel Miklos Stern ile tanışıp kendileriyle çalışma fırsatı buldu. Doktorasını tamamladıktan sonra Kudüs İbrânî Üniversitesi'ne öğretim görevlisi olarak tayin edildi ve 1970'te profesör oldu. 1969'da Gideon Goldenberg ile birlikte Tel Aviv Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kurdu, burada birkaç yıl ders verdi. Hayfa Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün kurucuları arasında da yer aldı. 1983'te Kudüs İbrânî Üniversitesi'nden emekliye ayrıldı. Kister, İsrail'de değişik üniversitelerde görev yapan Arapça profesörlerinin çoğunun hocası olup emeklilikten sonra da Arapça ve İslâmiyet'e dair çalışmalarına devam etti. Bu çalışmalar yanında İslâm ve müslümanlar hakkındaki mutedil görüşleri vesilesiyle müslüman çevrelerin

sempatisini kazandı. 16 Ağustos 2010'da Kudüs'te öldü.

Hayatı boyunca değişik akademik programlarda etkin görevler üstlenen Kister birkaç yıl Arap şiiri "konkordans"ı projesine başkanlık yapmış, Yakındoğu dinleri, dilleri ve kültürleri üzerine gerçekleştirilen araştırmalara yer veren *Israel Oriental Studies* ile (1971, Tel Aviv Üniversitesi) İslâm dini, kurumları, Arap dili ve edebiyatı araştırmalarıyla ilgili *Jerusalem Studies in Arabic and Islam* (JSAI, 1979, Kudüs İbrânî Üniversitesi) adlı süreli yayınları kurmuştur. *Jerusalem Studies in Arabic and Islam*'in 27. sayısına (2002) kadar hemen her sayıda bir makalesi bulunmaktadır. 1971'de "Câhiliye'den İslâm'a" başlıklı, iki üç yılda bir düzenlenen kolokyumun da düzenleyicisi olan Kister, son elli yılda İslâmiyat araştırmaları yapan yahudi şarkiyatçıların en önemlilerinden biri kabul edilmektedir (Tottoli, XC/2 [2010], s. 299).

Kister değişik ödüller almış, farklı bilim kuruluşlarında üye ve danışman olarak görev yapmıştır. 1975'te akademisyenler arası koordinasyonu sağlamak, millî öne sahip konularda hükümetlere araştırma ve projeler sunmak üzere kurulan (1961) ha-Akademya ha-Leumit ha-Yisraelit le-Mada'im (Israel Academy of Sciences and Humanities) (Kudüs) adlı akademinin üyeliğine tayin edilmiştir. 1984'te Bavarian Academy of Sciences and Humanities (Münih) adlı kuruluşun hârici üyeliğine seçilmiş, Ben Zvi Enstitüsü'nde (Kudüs) bilim konseyi üyeliği yapmış, uluslar arası bazı süreli yayınların editörlüğünü üstlenmiştir. 1981 yılında beşerî ilimler dalında İsrail Devleti'nin en prestijli ödülü kabul edilen İsrail ödülünü (Paras Yisrael) almış (*Encyclopaedia Judaica*, X, 762), aynı dalda 1988'de Rothschild, 1992'de İbrânî Üniversitesi Solomon Bublik ödülüne lâyık görülmüştür. Kister onuruna biri süreli yayın, diğeri kitap olmak üzere iki ayrı armağan çıkarılmıştır. 1987'de *Jerusalem Studies in Arabic and Islam*'in 9 ve 10. sayıları kendisine ithaf edildiği gibi 90. doğum yılında da *'İyunim be-İslam ha-Kadom: Dvarim še-neamru be yom 'iyun lihvod Meir Ya'kov Kister, be-mal'et lo Tiş'im şana* (*Erken İslâmî Döneme Ait Notlar: Meir Ya'kov Kister'in 90. Yılı Onuruna*) (Yeruşalayim 2005) adlı bir kitap armağan edilmiştir.

Değişik dönemlerde farklı şarkiyatçılarla çalışma fırsatı bulan Kister bunların etkisiyle İslâm tarihi, kültürü ve Arap edebiyatı, özellikle de siyer ve megâzî alanında uzmanlaşmış, Câhiliye devri araştırmaları

Meir Jacob Kister

literatürünün zenginleşmesinde çığır açmıştır. Kendisi, günümüz Müslümanlığı'nın daha iyi anlaşılabilmesi için ilk dönem İslâm tarihi, özellikle de siyer ve megâzînin çok iyi bilinmesi gerektiğini düşünüyordu. Bu sebeple çalışmalarında Câhiliye döneminden başlayarak İslâmiyet'in doğuşu, Mekke dönemi, yeni dinin siyasî, dinî, sosyokültürel ve ekonomik açıdan oluşum süreci olan Medine dönemiyle sonraki şekillenme dönemi üzerine yoğunlaşmış, araştırmalarını bazı İslâmî kaynakların tahkikli neşirleriyle desteklemiştir. Kister'in belli bir oryantalist ekole nisbet edilmesi güç olmakla birlikte onun, İslâmiyet'le ilgili doğru bilgilere ilk elden kaynaklarla ikincil kaynaklarda yer alan rivayetlerdeki çelişkilerin tesbitiyle ulaşılabileceği şekilde özetlenebilecek yaklaşımından dolayı Ignaz Goldziher'in yolundan gittiği söylenebilir. Ancak Goldziher'in aksine (krş. *DİA*, XIV, 106) Kister, başta Câhiliye devri olmak üzere İslâmiyet'in sonraki oluşum sürecine daha bütüncül yaklaşmış, geçmişin bütün rivayetlerin yorumlanmasıyla inşa edilmesini gerektiğini çalışmalarıyla ortaya koymuştur. Bu sebeple herhangi bir konuda neticeye ancak Arapça kaynakların hepsinin okunmasından sonra ulaşılabileceğini sıkça vurgulamıştır (Tottoli, XC/2 [2010], s. 301). Kister'in sayısı 100'ü bulan çalışmalarının çoğu, çeşitli konularda kaleme alınan bilimsel makalelerle ansiklopedi maddelerinden oluşmaktadır. Kister papirüsler dahil el yazması neşirlerine önem vermiş, her iki alanda da siyer, hadis, İslâm tarihi ve tefsir literatürü yanında anlam bilimi ve coğrafya literatürüne de açılan filolojik verilerden faydalanmayı ihmal etmemiştir.

Eserleri. 1. *el-Müctenâ min edebi'l-'Arab ve târihihim* (Nâsıra 1960). Kister'in, dönemin İsrail hükümeti tarafından Arapça öğretimi geliştirmek üzere görevlendirildiği sırada Ahmed İdrîs ile birlikte yaptığı, Câhiliye'den Abbâsîler'e kadar değişik dinî, edebî ve tarihî metinler ihtiva eden 600 sayfalık bir derlemedir.

2. *Surat İbrahim ve Surat el-Mü'minin, İm Peruş al-Celaleyn* (Yeruşalayim 1963). 3. *Kur'an im Peruş Celaleyn, Homer Tergil* (Yeruşalayim 1963). *Tefsîrû'l-Celâleyn*'den hareketle Yûnus, Şuarâ, Duhân ve Hucurât sûrelerinin tefsiridir. 4. *Tamim in the Period of Jahiliyya* (Jerusalem 1964). Müellifin doktora tezidir. 5. *el-Muhtâr min Zehâ'iri'l-mahfûzât* (*Mihâr perekim mi ktav-yad Araviyyim 'al Tekufat ha-Cahiliye ve reşit ha-İslam*) (Kudüs 1979), Kister'in, Arapça el yazmalarından seçtiği Câhiliye dönemiyle İslâmiyet'in ilk dönemlerine ait metinleri ihtiva eder.

Kister, İslâm öncesi Arap tarihine dair elde ettiği bazı arkeolojik kazılarla da desteklenen yeni ve orijinal bilgileri de ha çok makalelerinde ortaya koymuştur. Bu dönemle ilgili olarak Kureyş'in Câhiliye devrindeki dinî, siyasî ve sosyoekonomik rolü, Arabistan'ın değişik bölgelerinden Mekke'ye gelen gruplarla Arap kabilelerinin dönemin krallıklarıyla ilişkileri konularının tarihsel arka planını aydınlatmıştır. Bu bağlamda dönemin örf-âdet ve uygulamaları, önemli şahsiyetleri, Benî Erfide, Mudar, Hazrec ve Temîm gibi kabileler, Mekke, Hîre ve Tâif gibi şehirler, Makâm-ı İbrâhîm ve Kâbe duvarına asılan şiirler (muallakât) vb. konularda makaleler yazan Kister'in bu makalelerdeki tezleri, dönemle ilgili günümüzdeki oryantalist yaklaşımların önemli kaynaklarından biri kabul edilmektedir. Onun ilgilendiği konulardan biri de siyer-megâzî ile ilk dönem İslâm tarihine dair bazı olaylardır. Mekke dönemiyle alâkalı olarak Kister, Hz. Muhammed'in şahsiyeti, peygamberlik öncesi hayatıyla dinî tutum ve davranışları üzerine bir dizi makale yazmıştır. Dönemin ileri gelen şahsiyetlerinin biyografileri yanında siyer literatürü, Hz. Peygamber'in sünnetli doğması, bi'set öncesi tefekkür süreci, Hz. Hatice'nin oğulları gibi konularda da özgün makaleler yazan Kister Akabe biatları, Benî Nadîr, Benî Kurayza, Medine İslâm pazarı vb. bir yönüyle yahudi tarihini de ilgilendiren meseleler yanında Ebrehe'nin Mead ve özellikle Âmir b. Sa'saa kabilesine karşı düzenlediği Hulubân seferi ve Bi'rîmaüne faciası gibi konuları da işlemiştir. Bunun yanında Hz. Peygamber'in yahudilerle ilişkilerinin siyasî ve sosyoekonomik dinamiklerini ortaya koymaya çalışmış, Medine yahudilerinin dinî ve kültürel eğilimlerine önem vermiştir. Onun bazı makalelerinde ise hicretin ilk aşırında meydana gelen önemli olaylara ışık tutulmuştur. Resûl-i Ekrem'in vefatını müteakip

ortaya çıkan isyanlarla Müseylime'nin peygamberlik iddiasını derinlemesine işleyen Kister, Hz. Peygamber sonrası İslâm inanç ve uygulamaları ve terimlerden hareketle yazdığı makalelerde müslüman toplumunun karakterini ortaya koyan siyasal ve sosyokültürel konuları araştırmıştır. Bu bağlamda İslâm'da kişinin farklı giyinmesine yüklenen sembolik anlam ve sarık, telbiye, isim koyma, Kur'an'a abdestsiz dokunma meselesi, toprak mülkiyeti, cihad, İslâm'da yönetim, sosyal ve dinî anlayışlar, receb ve şâban gibi kutsal zamanlarla Mekke-Medine ve Kudüs gibi kutsal mekânlarla ilgili makaleler yazmış, Kur'an ve hadislerden hareketle monoteist dinler karşısında İslâm kimliğinin tasarım tarihiyle de ilgilenmiştir. Bu literatür ışığında Hz. Âdem'e ve Kur'an'daki bazı âyetlere dair yorumlar yanında hadislerin kayda geçiş süreci, hadislerde dile getirilen bazı hususlarla İslâm geleneğinde yahudi kökenli rivayetlerin (İsrâiliyat) durumu üzerine araştırmalar yapmıştır. Kister'in otuz dokuz makalesi konu yakınlıklarına göre tasnif edilerek *Studies in Jâhiliyya and Early Islam* (London 1980), *Society and Religion from Jâhiliyya to Islam* (London 1990) ve *Concepts and Ideas at the Dawn of Islam* (Hampshire 1997) adıyla bir araya getirilmiştir. Bu makalelerden bir kısmı İbrânic'e çevrilerek *Mahkarim be-Hithavut ha-İslam* (İslâm'ın oluşum dönemine dair) adlı eserde yayımlanmıştır (Yeruşalayim 1999). Kister'in makalelerinin bir kısmı Türkçe'ye tercüme edilmiş, ilâhiyat araştırmalarına yer veren süreli yayınlarda neşredilmiştir. Müellifin *The Encyclopaedia of Islam* ve *Encyclopaedia of Qur'an* gibi ansiklopedilerde çok sayıda maddesi bulunmaktadır.

Kister, İslâm kültürüne ait iki önemli eserin tahkiki neşirini gerçekleştirmiştir. Bunlardan biri, Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî'nin zühd konusunu işlediği *Âdâbü's-şoḥbe* adlı eseridir (Jerusalem 1954). Müellifin yüksek lisans çalışması olan neşirde ilk dönem muhaddislerince rivayet edilen hadislerin bazıları tarafından iddia edildiği üzere uydurma olmadığını ortaya koymuş, bu yöndeki iddialara cevap vererek zühdün erken dönemlerden itibaren İslâm toplumunun önemli bir olgusu haline geldiğini ifade etmiştir (*Âdâbü's-şoḥbe*, s. 4-5, neşredenin girişi). Ayrıca Max Schloessinger'in neşrine başladığı, ancak tamamlamadığı Belâzûrî'nin *Ensâbü'l-eşraf*'ının IV. cildini notlarla zenginleştirerek yayımlamıştır (Jerusalem 1971).

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî, *Âdâbü's-şoḥbe* (nşr. M. J. Kister), Jerusalem 1954, neşredenin girişi, s. 1-8; Shaul Shaked, "M.Y. Kister ve Heker ha-İslam ha-Kadom", *Mahkarim be-Hithavut ha-İslam*, Yeruşalayim 1999, s. 11-17; "M. J. Kister: Bibliography", *Jerusalem Studies in Arabic and Islam*, IX, Jerusalem 1987, s. I-V; M. J. Kister, "mi-Galisiya le-Terbut 'Arav", *İgeret ha-Akademya ha-Leumit ha-Visraelit le-Mada'im*, sy. 26 (2004), s. 19-23; R. Tottoli, "Meir J. Kister", *OM*, XC/2 (2010), s. 299-302; "Israel Prize", *Encyclopaedia Judaica*, Detroit 2007, X, 759-765; "Kister, Meir J.", a.e., XII, 205; <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.1218567> (27.08.2010); <http://www.kister.huji.ac.il> (08.12.2012); http://he.wikipedia.org/wiki/מאיר_יעקב_קיסטר (05.12.2012).

NUH ARSLANTAŞ

KİTÂB-ı MÜSTETÂB

(کتاب مستطاب)

II. Osman'a sunulan
ve yazarı bilinmeyen ıslahat lâyihası.

XVII. yüzyılda, Osmanlı devlet ve toplum düzeninde ortaya çıkan çeşitli bozuklukların sebeplerini ve bunların düzeltilmesi için izlenecek yolu belirlemek amacıyla kaleme alınan ıslahat risâlelerinin ilk örneklerinden biridir. Literatürde ilk defa İ. Hakkı Uzunçarşılı tarafından kullanılan lâiyhayı yayımlayan Yaşar Yücel bunun III. Murad, III. Mehmed, I. Ahmed ve II. Osman devirlerinde yaşamış, devşirme kökenli, Enderun mensubu, adı bilinmeyen bir kişi tarafından yazıldığını ve II. Osman'a sunulduğunu kaydetmiş, lâiyhada I. Ahmed'den "merhum" diye bahsedilmesi, on ikinci faslın sonundaki şiirde II. Osman'ın adının geçmesi (Âfitâb-ı mülk ü zill-i Hak Osman Han / Halk-ı âlem sâye-i alinde buldular eman) ve, "Sultan Murad Han hazretlerinin zamanından beri yirmi beş yıldan mütecevazdır" ibaresinin yer alması gibi ipuçlarından hareketle eserin 1029 (1620) yılında yazılmış olabileceğini ileri sürmüştür. Lâyiha yazarının ismini gizlemesini ise II. Osman'a başşehirde duyulan husumete bağlamıştır (Yücel, s. XX-XXIII).

Kısa bir giriş, on iki fasıl ve bir zeyilden oluşan lâyiha, öncelikle XVII. yüzyılın başlarından itibaren ortaya çıkan kriz döneminin karamsarlığı içinde kaleme alınmıştır. Diğer lâiyhalarda görüldüğü gibi bu lâiyhada da yazar, toplumdaki düzenin (nizâm-ı âlem) bozulmasına ve eski kanunların ihlâline yol açan gelişmelerin neler olduğunu anlatarak konuya girer. Ardından mevcut bozuklukların çözüm yollarıyla ilgili tekliflerini sıralar. *Koçî Bey Risâlesi*'nin ana kaynaklarından olduğu anlaşılan